Kansallinen koulutuksen
arviointikeskus (Karvi)

16.2.2026

OPH-812-2026

Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen lausunto Valtioneuvoston maaseutupoliittiseen selontekoon

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (myöhemmin Karvi) kiittää mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto valtioneuvoston maaseutupoliittiseen selontekoon poikkihallinnollisen valmistelun ja osallistavan prosessin pohjalta.

Karvi tuo asiantuntijalausunnossaan esille kansalliseen koulutuksen arviointitoimintaan perustuvia huomioita yhdenvertaisen opetuksen ja koulutuksen järjestämisen mahdollisuuksista sekä näiden tavoitteiden varmistamisen merkityksestä maaseudulla. Lausunnossa tarkastellaan perusopetuksen ja toiseen asteen koulutuksen järjestämistä kunnissa. Karvin lausunnossa tarkastelunäkökulmina ovat lasten ja nuorten sivistyksellisten ja sosiaalisten oikeuksien toteutuminen, laadukas opetuksen järjestäminen ja saavutettavuus kehitettäessä kouluverkkoa sekä koulutus osana elinvoimaa ja työvoiman saatavuutta.

Perusopetus

Karvi toteaa Valtioneuvoston maaseutupoliittisen selonteon käsittelevän tärkeitä asioita ja huomioivan palveluverkkomuutoksia koskevan luvun 3.5 jäsennyksessä keskeiset palveluverkoston tekijät. Opetuksen ja koulutuspalvelujen turvaamista olisi selonteossa ollut kuitenkin toivottavaa tarkastella perusteellisemmin.

Perusopetuksen saatavuus ja saavutettavuus on keskeinen edellytys maaseudun elinvoimaisuudelle ja elinkeinoelämälle. Työikäisen väestön mahdollisuudet asua ja työskennellä maaseudulla edellyttävät kattavaa kouluverkkoa ja sitä ylläpitävää sivistystoimea. Selonteossa todetaan ansiokkaasti kouluverkon supistuminen, mutta siitä seuraavat vaikutukset ja tarvittavat toimenpiteet ovat perusopetuksen osalta jääneet jokseenkin huomiotta. Lapsiperheet eivät voi asua tai tehdä työtä maaseudulla, jos koulumatkat muodostuvat liian pitkiksi. Koulutoimi tarjoaa myös työllistymismahdollisuuksia korkeakoulutetuille opettajille sekä tilat, joissa on mahdollista järjestää monipuolista harrastus- ja muuta yhteisöllistä toimintaa.

Kansallinen koulutuksen
arviointikeskus (Karvi)

16.2.2026

Selonteossa ei ole avattu riittävän selkeästi sitä, millainen kansallinen maaseutuvisio on perusopetuksen osalta ja miten sitä poikkihallinnollisesti suositellaan kehitettäväksi. Kansallisessa maaseutuvisiossa olisi ollut toivottavaa laatia skenaarioita kouluverkon supistumisen seurauksista, sillä Suomeen muodostuu lähitulevaisuudessa alueita, joilta puuttuu kohtuullisen kuljetusetäisyyden päässä oleva peruskoulu. Millainen Valtioneuvoston maaseutuvisio on esimerkiksi kuntien perusopetuksen järjestämiseksi tehtävän yhteistyön tai etäyhteyksin järjestettävän opetuksen tai sen vaihtoehtojen osalta? Maaseudun lasten ja nuorten koulutusta koskevan visioinnin rinnalla olisi jatkossa tärkeää hyödyntää esimerkiksi Opetus- ja kulttuuriministeriön 11.2. julkaisemaa Peruskoulu 2045: Elämää varten –visiota sekä 12.3.2026 julkaistavaa Väestökehitystyöryhmän raporttia.

Laadukkaan perusopetuksen järjestämisen varmistaminen kehitettäessä kouluverkkoa

Tulevaisuuden kouluverkon kehittämiseen ja kouluverkon muutoksiin pitää varautua suunnitelmallisesti ja pitkäjänteisesti. Kouluverkon muutosten vaikutuksia elinvoimaan on tarkoituksenmukaista seurata ja arvioida kunnan sisäisen kehityksen ja alueiden eriytymisen näkökulmasta pitkällä aikavälillä. Elinvoimavaikutusten arvioimiseksi tarvitaan mittareita, joilla voidaan seurata myös ns. pehmeän elinvoiman kehittymistä ja vaikutuksia kunnan ja alueiden hyvinvointiin ja yhteisöllisyyteen.

Selonteossa tuodaan esiin koulutuspalveluiden yhteys alueiden kehittymiseen. On olennaista huomata, että suuria kouluverkkomuutoksia tehneissä kunnissa elinvoiman lähtötila on usein jo alun perin haastava. Maaseutu- ja saaristoalueita kehitettäessä tulisi ottaa huomioon, että kouluverkon supistamista tai keskittämistä tai koululakkautuksia tehdään eniten alueille, joiden kehitys on jo ennen muutoksia heikentynyt. Tämän vuoksi kouluverkon supistamisesta tai koulujen lakkauttamisesta ei suoraan voi osoittaa syntyvän koulutusmenojen säästöjä. Koulujen lakkauttamiset voivat olla osa ”supistumisen noidankehää”: heikosti kehittyvien alueiden kehitys heikkenee entisestään, uhattuna myös ns. pehmeät elinvoimatekijät. Lisäksi koulupalveluiden puuttuessa alueen tulevan kehityksen mahdollisuudet laskevat.

Perusopetuksen järjestäminen on kuntien keskeinen tehtävä. Selonteossa olisi voinut tarkastella kattavammin kuntien mahdollisuuksia järjestää laadukasta opetusta haastavassa väestökehityksen, pienenevien oppilasmäärien, kustannusten kasvun ja kouluverkon muutosten tilanteessa. Kunnissa opetuksen järjestämisen vahvuuksia ovat opetus- ja ohjaushenkilöstön saatavuus ja osaaminen, oppilaiden yhdenvertaiset mahdollisuudet laadukkaaseen opetukseen ja palveluiden oikeaa mitoitus suhteessa oppilasmäärään sekä koulukuljetusten järjestäminen tarkoituksenmukaisella tavalla.

Selonteossa ei juuri kiinnitetä huomioita kaksikielisten kuntien tilanteeseen opetusta järjestettäessä. Lapsella tulee olla oikeus omaan kieleen, joten kaksikielisten kuntien on varmistettava koulutuspalveluiden tarjoaminen kattavasti molemmilla kotimaisella kielellä. Lisäksii kunnan

strategisissa suunnitelmissa tulisia huomioidaan kaksikielisyys ja nähdä se rikkautena, osana kunnan identiteettiä ja elinvoimaa. Kielellisten oikeuksien toteutumista voidaan turvata myös kuntien välisellä yhteistyöllä.

Kouluverkon kehittämistoiminnassa on tärkeää selkeästi määritellä, mihin kehittäminen tähtää ja mitä sillä tarkoitetaan. Kuntalaisten, lasten ja nuorten ja heidän huoltajiensa osallisuuden ja hyvinvoinnin ja kokemusten huomiointi on merkityksellistä tavoitteiden määrittelyssä. Lasten ja nuorten edun ensisijaisuus on vaativa, mutta olennainen lähtökohta varmistettaessa yhdenvertaiset mahdollisuudet oppimiseen.

Lapsen edun ensisijaisuus

Lapsen edun ensisijaisuus sisällytettiin myös perusopetuslakiin (163/2022), mikä tarkoittaa, että perusopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lasten etuja on olennaista tarkastella laaja-alaisesti ja syvällisesti koko kehittämisen ajan ja erityisesti heitä koskevien päätösten yhteydessä. Suunniteltaessa kouluverkon kehittämistoimenpiteitä sekä tehtäessä koulujen lakkautus- tai säilyttämispäätöksiä olisi selkeästi esitettävä ne ensisijaiset perustelut, joihin ratkaisussa nojaudutaan. Tämä edellyttää ennakoivia toimenpiteitä, pitkän aikavälin suunnittelua, avointa tiedottamista ja yhdenvertaisuuden toteutumisen seurantaa sekä lasten ja nuorten kuulemista heitä koskevissa asioissa.

Keskeisin koulun ylläpitämiseen vaikuttava muuttuja on riittävä oppilasmäärä ja sen ennuste. Selkeää alarajaa tai hallinnollista normia ei kuitenkaan riittävälle oppilasmäärälle ole olemassa, mikä vaikeuttaa sen arviointia. Tämä saattaa asettaa oppilaita ja heidän huoltajiensa tilanteita epätasa-arvoiseen asemaan jo saman kunnan sisällä. Vaikka maaseutu- ja saaristoalueilla olevat kunnat pystyvät järjestämään perusopetusta kattavasti ja laadukkaasti haastavista olosuhteista huolimatta, nykyinen tilanne alkaa osassa kuntia olla jo äärirajoilla esimerkiksi koulukuljetuksissa. Kuljetuksilla on merkittävä vaikutus lasten ja nuorten vapaa-ajan vieton ja harrastamisen mahdollisuuksiin. Esimerkiksi koulukyytejä käyttävien oppilaiden on vaikeaa jäädä tarjottuihin harrastusmahdollisuuksiin koulun jälkeen.

Arvioinnit ovat tuoneet esiin, että lasten ja nuorten mahdollisuudessa vaikuttaa päätöksentekoon kouluverkon muutostilanteissa on yleisesti kehitettävää. Lapsivaikutusten arviointi ei ole toistaiseksi valtavirtaistunut kunnissa. Lapsivaikutusten arvioinnista tarvitaan lisää koulutusta ja tukea. Lapsiin ja nuoriin kohdistuvien vaikutusten arviointi tulisin ottaa säännönmukaiseksi osaksi kuntien päätösten valmistelua. Lisäksi tulisi vahvista lapsen oikeuksien ja lapsivaikutusten arvioinnin osaamista kunnissa.

Opetushenkilöstön saatavuus

Kuntien ja alueiden eriytymiseen liittyy myös kysymys opetushenkilöstön eriytymisestä. Arvioinnit ovat osoittaneet, että opettajien epätasainen jakautuminen eri kouluihin ja alueille lisää

koulutuksellista ja alueellista eriarvoisuutta. Erityisesti sosioekonomisesti vaativat alueet kärsivät pätevien opettajien heikommasta saatavuudesta. Tämä vaikuttaa oppilaiden oppimistuloksiin, opettajien työhyvinvointiin sekä koulujen vetovoimaan. Opettajien eriytymistä voi kunnissa ehkäistä muun muassa kohdentamalla resursseja kunnan eri alueille tarpeiden mukaan. Koulujen vetovoimaa olisi vahvistettava erityisesti niillä kunnan alueilla, joilla opettajien saatavuus on vaikeaa. Erityisen tärkeää on kehittää opetushenkilöstön rekrytointia ja liikkuvuutta kunnassa Laadukkaan opetuksen varmistamisessa on olennaista huolehtia myös opetus- ja ohjaushenkilöstön osaamisen kehittämisestä ja seurattava henkilöstön työhyvinvointia.

Kuntien välinen yhteistyö

Perusopetuksen järjestämisessä ja sen laadun varmistamisessa on tärkeää olla avoin kuntien välisen yhteistyön tuomiin mahdollisuuksiin alueella. Kunnat voivat tehdä yhteistyötä opettajien ja muiden viranhaltijoiden saatavuuden ja työtuntien lisäämiseksi sekä oppilas- ja opiskelijahuollon, kattavan opetustarjonnan mahdollistamiseksi ja palveluiden parantamiseksi. Yhteistyöllä voidaan turvata oppilaan oikeus opetuksen yhdenvertaiseen saatavuuteen. Arvioinnit ovat tuoneet esiin, että yhteistyötä olisi mahdollista vielä lisätä. Yhteistyötä voisi esimerkiksi laajentaa opetushenkilöstön osaamisen kehittämisessä ja opetustoimen johdon työn tukena sekä kehittämistoimien vaikutusten arvioinnissa alueella.

Toisen asteen koulutus

Selonteon luvussa 3.4.7 Nuoret tulevaisuuden tekijöinä tarkastellaan toisen asteen saavutettavuutta ja saatavuuden merkitystä elämänpolkuun ja uravalintoihin. Tässäkin koulutusjärjestelmän elinehtojen turvaamiseksi tarvittavien toimenpiteiden tarkastelu olisi ollut toivottavaa. Ilman mahdollisuutta käydä peruskoulua maaseutupaikkakunnalta käsin ei siellä ole jatkossa myöskään nuorisoikäluokkaa, joka voisi siirtyä toiselle asteelle ja joka turvaisi toisen asteen oppilaitosten olemassaolon myös maaseudulla.

Lukiokoulutus

Lukioiden tilanne opiskelijamäärien osalta on jo nykyisellään polarisoitunut: maaseutumaisilla paikkakunnilla opiskelijamäärät vähenevät tulevaisuudessa, kun taas suurissa kaupungeissa opiskelijamäärät kasvavat. Lukioilla on ollut erilaisia tapoja varmistaa opiskelupaikkojen täyttyminen ja riittävät opiskelijamäärät. Osa lukioista on rekrytoinut aktiivisesti ulkomaisia tutkinto-opiskelijoita. Osa lukioista taas on luonut erilaisia paikallisia painotuksia, joilla houkutellaan opiskelijoita. Verkko- ja hybridiopetusta hyödynnetään lukioissa aktiivisesti opetustarjonnan laajuuden takaamiseksi esimerkiksi kielissä, valinnaisissa opintojaksoissa ja katsomusaineissa.

Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen yhteistyö on arkea monella pienellä paikkakunnalla, jossa toiminnot on sijoitettu samaan rakennukseen ja osa opettajista on yhteisiä. Lukioilla on myös runsaasti paikallista ja alueellista verkostoyhteistyötä esimerkiksi verkko- ja hybridiopetuksessa, henkilöstökoulutuksessa ja erilaisissa hankkeissa.

Toisen asteen oppilaitosten osalta kuntien välisen yhteistyön mahdollisuutta olisi ollut myös tärkeää tarkastella. Tällä hetkellä Suomessa on runsaasti pieniä kunnallisia lukiokoulutuksen järjestäjiä, joilla on yksi lukio.

Suosituksessa 7 on mainittu lukiokoulutuksen mahdollistaminen alueilla, joilla nuorten määrä vähenee tulevaisuudessa. 1.1.2026 voimaan tulleet rahoituslainsäädännön uudistukset osaltaan kannustavat pieniä koulutuksen järjestäjiä ja lukioita yhteistyöhön alueilla, joilla on useita pieniä koulutuksen järjestäjiä. Uudistus myös parantaa niiden pienten lukiokoulutuksen järjestäjien asemaa, jotka sijaitsevat harvaan asutuilla alueilla. Tulevaisuudessa on tärkeää, että OKM seuraa rahoitusuudistuksen vaikutuksia lukioiden toimintaan ja lukioverkon alueelliseen kattavuuteen.

Ammatillinen koulutus

Ammatillinen koulutus alueen elinvoiman ja osaavan työvoiman saatavuuden vahvistajana – työelämäyhteistyöhön liittyviä kehittämiskohteita

Valtioneuvoston selonteossa todetaan, että maaseudun talouden uudistuminen ja kestävän kasvun mahdollisuuksien hyödyntäminen edellyttävät osaamisen, TKI-toiminnan ja innovaatiokyvyn vahvistamista. Ammatillisella koulutuksella on tässä tärkeä rooli, sillä se tukee yritysten käytännönläheistä innovaatio- ja kehittämistyötä (luku 3.4.1).

Selonteon mukaan osaavan työvoiman saatavuus on yksi keskeisimmistä elinkeinotoimintaa jarruttavista tekijöistä. Työvoiman saatavuus kytkeytyy muun muassa alueen veto- ja pitovoimaan, asuttavuuteen, peruspalvelujen ja rahoituksen saatavuuteen sekä elinympäristön laatuun. Selonteossa korostetaan, että ammatilliset oppilaitokset ovat keskeisiä alueen elinvoimaa tukevia toimijoita, joiden tehtävänä on vastata alueellisiin osaamis- ja työvoimatarpeisiin, reagoida työelämän muutoksiin ja tukea elinkeinostrategioiden tavoitteita (luku 3.4.2).

Karvin arviointitulosten perusteella ammatillisen koulutuksen ja työelämän välinen yhteistyö on monin paikoin monipuolista ja toimivaa. Keskeinen yhteistyön muoto on työelämässä oppiminen, joka on viime vuosina lisääntynyt muun muassa työelämäjaksojen sekä koulutus- ja oppisopimusten määrällä mitattuna. Samalla arvioinnit osoittavat kehittämistarpeita, jotka ovat selonteon tavoitteiden kannalta olennaisia. Joillakin koulutusaloilla on vaikeuksia löytää perustutkinto-opiskelijoille riittävästi osaamisen hankkimiseen soveltuvia työpaikkoja, minkä

vuoksi yhteistyötä työelämän kanssa on tarpeen tiivistää. Samalla tarvitaan uusia ratkaisuja työpaikkojen saatavuuden parantamiseksi. Lisäksi kehitettävää on työtehtävistä, opiskelun tavoitteista sekä opiskelijan ohjaus- ja tukitarpeista sopimisessa oppilaitosten ja työpaikkojen kesken. Myös työpaikkaohjaajien ohjaus- ja arviointiosaamista tulee vahvistaa.

Ammatillisessa koulutuksessa opiskelijat osoittavat osaamisensa näytöllä käytännön työtilanteissa. Perustellusta syystä näyttö voidaan järjestää myös muualla kuin työpaikalla. Arviointitulosten mukaan näyttöjen suorittaminen työpaikalla on viime vuosien aikana vaihdellut paljon tutkintotyypeittäin, koulutusaloittain ja tutkinnoittain. Esimerkiksi perustutkintojen näyttöjä suoritetaan selvästi useammin oppilaitoksissa kuin ammatti- ja erikoisammattitutkintojen näyttöjä. Perustutkintojen osalta vaihtelua on myös koulutusaloittain. Tarvitaan koulutuksen ja työelämän yhteistyön tavoitteellista tiivistämistä, jotta näyttöjä voitaisiin toteuttaa nykyistä enemmän työpaikoilla.

Ammatillisen koulutuksen järjestäjien lakisääteisenä tehtävänä on ennakoida toiminta-alueensa osaamistarpeita huomioiden alueen työvoimatarve ja väestökehitys. Arviointitulosten mukaan ennakointia tehdään, mutta ennakointiin liittyvissä toimintamalleissa, vastuunjaossa ja prosesseissa on selviä kehittämistarpeita. Monilta koulutuksen järjestäjiltä puuttuu vakiintunut toimintatapa kerätä systemaattisesti tietoa paikallisten yritysten ja muiden työnantajien osaamistarpeista. Parannettavaa on myös siinä, miten ennakointitietoa kytketään koulutustarjonnan suunnitteluun ja tarjontaa koskevaan päätöksentekoon.

Arviointitulosten mukaan työnantajat kokevat yhteistyön koulutuksen järjestäjien kanssa sujuvaksi ja toimivaksi, mutta kehitettävää on koulutustarjonnan vastaavuudessa työnantajien tarpeisiin sekä erityisesti ammatillisen koulutuksen suorittaneiden työntekijöiden saatavuudessa.

Arviointitulosten mukaan työnantajat ovat pääosin tyytyväisiä palkkaamiensa ammatillisista perustutkinnoista valmistuneiden nuorten ammatilliseen osaamiseen. Sen sijaan valmistuneiden yleiset työelämävalmiudet arvioidaan heikommiksi. Nuorten osaamisen vahvuuksina työnantajat pitävät muun muassa uusien asioiden omaksumiskykyä, sosiaalisia taitoja, kykyä vastaanottaa palautetta sekä vastuullisuutta. Edellisiä taitoalueita heikommiksi arvioidaan paineensietokyky, oma-aloitteisuus, kyky tehdä työhön liittyviä kehittämisehdotuksia sekä ajanhallintaan ja työturvallisuuteen liittyvät taidot. Lisäksi yritystaustaiset työnantajat nostavat kehittämiskohteeksi yrittävän asenteen ja yrittäjyystaidot.

Koulutuksen keskeyttäminen ja pudokkuus – maaseutumaisten kuntien erityispiirteitä

Selonteossa (luku 3.4.7) korostetaan toisen asteen koulutuksen saavutettavuuden ja saatavuuden merkitystä nuorten elämänpolun ja uravalintojen kannalta. Lisäksi selonteossa on tarkasteltu toisen asteen koulutuksen keskeyttämisen syitä (luku 3.5.1).

Karvi toteutti keväällä 2025 selvityksen toisen asteen koulupudokkaista. Selvitys koski nuoria, jotka päättivät perusopetuksen keväällä 2021 ja aloittivat toisen asteen opinnot saman vuoden syksyllä. He olivat ensimmäinen ikäluokka, jota oppivelvollisuuden laajentaminen koski. Selvityksen mukaan toisen asteen aloittaneista 6 prosenttia (3 795 nuorta) oli 3,5 vuoden kuluttua tilanteessa, jossa heillä ei ollut suoritettuna toisen asteen tutkintoa eivätkä he opiskelleet. Koulupudokkaiksi ei laskettu niitä, jotka olivat keskeyttäneet opintonsa perustellusta syystä, kuten varusmies- tai siviilipalveluksen, vanhempainvapaan tai pitkän sairausloman vuoksi.

Valtaosa (81 %) koulupudokkaista oli ammatillisen koulutuksen opiskelijoita. Enemmistö pudokkaista oli miehiä ja äidinkieleltään suomenkielisiä. Reilu kymmenesosa oli muun kuin suomen- tai ruotsinkielisiä.

Koulupudokkaista suurin osa (70 %) oli suorittanut peruskoulunsa kaupunkimaisissa kunnissa, 17 prosenttia taajaan asutuissa kunnissa ja 14 prosenttia maaseutumaisissa kunnissa. AVI-alueiden välillä ei ollut suuria eroja koulupudokkaiden osuudessa suhteessa alueen yhdeksäsluokkalaisten määrään. Myöskään kuntatyyppien välillä erot eivät olleet suuria: kaupunkimaisissa ja taajaan asutuissa kunnissa pudokkaiden osuus oli 6 prosenttia ja maaseutumaisissa kunnissa 7 prosenttia.

Hieman yli puolet (51 %) koulupudokkaista oli vaihtanut paikkakuntaa aloittaessaan opinnot toisella asteella. Opintojen jatkaminen peruskoulun jälkeen toisella paikkakunnalla oli yleisempää ammatillisessa koulutuksessa opiskelevilla kuin lukiokoulutuksen opiskelijoilla. Opiskelupaikkakunnan vaihtamisessa oli selkeitä eroja kuntatyypeittäin. Kaupunkimaisissa kunnissa peruskoulunsa suorittaneista koulupudokkaista lähes kaksi kolmasosaa (64 %) oli jäänyt opiskelemaan samaan kuntaan, jossa oli suorittanut peruskoulunsa. Sen sijaan taajaan asutuissa kunnissa peruskoulun suorittaneista koulupudokkaista 81 prosenttia ja maaseutumaisissa kunnissa 88 prosenttia oli siirtynyt opiskelemaan toiselle paikkakunnalle. Kaupungin ja maaseudun ero näkyy selkeimmin koulutusmuodoittain tarkasteltuna. Maaseutumaisissa ja taajaan asutuissa kunnissa peruskoulunsa suorittaneista koulupudokkaista, jotka olivat aloittaneet ammatillisen koulutuksen, suurin osa oli siirtynyt opiskelemaan toiselle paikkakunnalle. Sen sijaan lukion aloittaneista yli puolet oli jatkanut opintojaan samassa kunnassa. Erot selittyvät osittain sillä, että monella pienellä paikkakunnalla opintoja on mahdollista jatkaa lukiossa, mutta ei ammatillisessa koulutuksessa, jolloin ammatillisen perustutkinnon suorittaakseen nuoren on jatkettava opintojaan toisella paikkakunnalla.

Koulupudokkailla usein erityisen tuen päätös – varhaista tunnistamista, nivelvaiheyhteistyötä ja tuen toteutusta kehitettävä

Karvin selvityksen mukaan koulupudokkaista lähes kolmasosalla oli ollut erityisen tuen päätös perusopetuksen 9. luokalla. Tuen tarve korostui varsinkin niillä opiskelijoilla, joilla ammatillinen koulutus oli jäänyt kesken, sillä lähes puolella heistä oli ollut erityisen tuen päätös jossain

vaiheessa ammatillisia opintoja. Koulupudokkaiden osaaminen oli myös arvosanojen perusteella heikompaa kuin muilla oppilailla sekä perusopetuksessa että toisella asteella.

Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden korostuminen koulupudokkaissa haastaa koulutusmahdollisuuksien tasa-arvon periaatetta ja toteutumista. Nivelvaiheen yhteistyö perusopetuksen ja toisen asteen välillä tulisikin aloittaa nykyistä aikaisemmin niiden opiskelijoiden osalta, joilla on perusopetuksessa oppimiseen liittyviä haasteita ja joilla ennakoidaan olevan haasteita myös toisen asteen opinnoissa. Olennaista on myös varmistaa, että tieto tuen tarpeesta perusopetuksessa siirtyy toiselle asteelle, jolloin voidaan tukea oppijan opintopolkua jo opintojen alkuvaiheesta lähtien ja seurata mahdollista tuen tarvetta. Riittävät ja oikein kohdentuvat tukitoimet jo opintojen alkuvaiheessa edesauttavat opiskelijan kiinnittymistä opintoihin ja vähentävät keskeyttämisriskiä.

Arviointitulosten mukaan ammatillisessa koulutuksessa on varmistettava, että henkilöstö- ja aikaresurssit riittävät erityisen tuen tehtäviin. Lisäksi erityisopettajien, opettajien sekä ohjaajien rooleja ja vastuita erityisessä tuessa tulee selkiyttää. Erityisesti yhteisten ja ammatillisten tutkinnon osien opettajien valmiuksia tuen tarpeiden tunnistamiseen ja opiskelijoiden tukemiseen tulee vahvistaa.

Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö korostuvat erityisen tuen järjestämisessä. Osa opiskelijoista tarvitsee pedagogisten tukitoimien lisäksi myös muuta tukea, jolloin oppilaitoksessa annettava tuki on osa eri sektorien palveluista muodostuvaa kokonaisuutta. Arviointitulosten mukaan koulutuksen järjestäjien ja oppilaitosten yhteistyö opiskeluterveydenhuollon ja kuraattoripalvelujen kesken toimii melko hyvin, mutta kehittämistarpeita on yhteistyössä psykologipalvelujen, nuorisopalvelujen sekä työ- ja elinkeinopalvelujen kanssa. Samalla on varmistettava vaativan erityisen tuen saatavuus ja koulutuspaikkojen riittävyys eri alueilla. Osalla yleisissä oppilaitoksissa opiskelevista opiskelijoista voi olla niin suuria tuen tarpeita, että oppilaitoksen tuen muodot tai tukeen liittyvä osaaminen eivät riitä. Opiskelijoiden mahdollisuutta siirtyä tarvittaessa tuen muodosta toiseen tulee entisestään kehittää sekä yleisten oppilaitosten ja erityisoppilaitosten yhteistyötä tiivistää.

Lähteet:

Erityinen tuki voimavaraksi. Arviointi ammatillisen koulutuksen erityisestä tuesta (Karvi 2021)

A-ruotsin oppimistulokset perusopetuksen päättövaiheessa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. (Karvi 2022)

Ammatillisen koulutuksen tila (Karvi 2023)

Kansallinen koulutuksen
arviointikeskus (Karvi)

16.2.2026

Maaseutu ja saaristoalueilla asuvien lasten sivistyksellisten ja sosiaalisten oikeuksien toteutuminen kouluverkon muutoksissa ja peruskoulujen lakkautusten vaikutukset alueiden elinvoimaan. (Karvi 2022).

Eriyttäminen ja joustavat opetusjärjestelyt osana oppimisen ja koulunkäynnin tukea perusopetuksessa. (Karvi 2024)

Koulupudokkaat toisen asteen oppivelvollisessa koulutuksessa (Karvi 2025)

Matematiikan ja äidinkielen taidot kuudennen luokan lopussa perusopetuksen oppimistulosten pitkittäisarviointi 2018–2024. (Karvi 2025)

Työllistyminen ammatillisesta koulutuksesta – Ensimmäisiä tuloksia (Karvi 2025)

LUKIOKENTTÄ MUUTOKSESSA – Lukiokoulutuksen järjestämisen reunaehdot arviointi: Raportti I. Julkaisematon käsikirjoitus. (Karvi 2026).